

Se'n refien força

per Albert Jané

La ignorància progressiva de la nostra llengua, dit altrament, la pèrdua gradual de l'aptitud per al seu ús, fa que els mots que podem considerar propis o específics del català es vegin condemnats a un dilema dolorós: la seva desaparició o bé el seu ús deturpat, amb un valor o significat que no els correspon.

Entre aquests mots específicament catalans, usats ara impròpiament, hi ha els dos que hem lligat en el títol d'aquesta breu nota: el verb *refiar-se* i el quantitatiu (adjectiu i adverb) *força*.

No existeix, efectivament, cap forma castellana equivalent al nostre verb *refiar-se*. Això fa que pugui ésser considerat un mot específic del català, que s'ofereix a l'ús dels llaminers que van a la recerca d'aquesta mena de mots, sovint, però, sense saber-ne l'exacta significació ni el tractament gramatical adequat. El significat de *refiar-se* no és pas l'equivalent al de *fiar-se* ni al de *confiar*, encara que s'acosta més al d'aquest que al d'aquell. *Refiar-se* significa «confiar en el necessari i imprescindible acompliment d'alguna cosa (la percepció d'una quantitat de diners, la recepció d'una cosa material, l'ajuda o l'assistència d'algú, etc.) per a la solució d'una necessitat o la realització d'un propòsit». Així, per exemple, és perfectament possible no desconfiar, no tenir cap dubte, a propòsit de la percepció d'uns calerons que algú ens deu, sense, però, refiar-nos-en (perquè disposem d'altres ingressos o reserves monetàries). Anàlogament, ens podem fiar molt bé d'algú sense haver-nos-en de refiar, perquè ja som prou eixerits i ens podem espavilar nosaltres sols. És impropí, doncs, d'usar-lo, com ara fan molts, amb el mateix valor de *confiar* o de *fiar-se*, o bé, en proposicions negatives, amb el de *desconfiar* o de *malfiar-se*. Ara, n'hi ha que no veuen sinó que *refiar-se* és un mot molt «català» i no s'hi miren gaire a usar-lo sense un coneixement prou precís del seu valor. Vet aquí, com a mostra d'aquest ús de *refiar-se*, un titular d'un diari del propassat mes de juliol, quan la pilota internacional era el nostre pa de cada dia: «Els alemanys no es refien dels mexicans i temen la seva capacitat de reacció.» Seria lícit de preguntar: ¿per què se n'haurien de refiar, o deixar de refiar, els alemanys, dels mexicans? El redactor d'aquest titular volia dir, és evident, que els alemanys no es fiaven (o es malfiaven) dels mexicans...

El cas de *força* és força semblant (és a dir, no semblant del tot, sinó en una certa mesura). Així com es podria afirmar, certament, que *No tenen gaires diners* és una frase més genuïna, i considerada més recomanable, que *No tenen molts diners*, de sentit equivalent, alguns

deuen considerar que *M'agrada força* seria l'equivalent de *M'agrada molt*, però dit d'una manera més pròpia i castissa. Això fa, per tant, que quan algú —segons qui, és clar— ens diu *Ara treballo força* no sabem si vol dir que treballa força o que treballa molt. I, anàlogament, si ens pertoca de revisar un text escrit, no sempre podem saber si on trobem *força* l'autor ha volgut dir realment això («en un grau moderadament elevat») i, per tant, no cal tocar res, o és que ha volgut dir *molt*, i hi convindria, aleshores, la nostra intervenció.

És normal i lògic que un modificador com *força* aparegui sovint en el discurs dels qui mesuren habitualment els elogis i no manifesten, quan convé, la seva admiració o, simplement, la seva aprovació sense una certa reserva. Si tot ho trobaven molt bo, o molt interessant, si tot els agradava molt, hom començaria a dubtar del seu rigor, àdhuc de la seva competència, i potser perdrien el crèdit molt aviat. En canvi, si troben més coses força bones que no pas coses molt bones, hom els reconeix, si més no, una determinada capacitat per a judicis més afinats. En un pla inferior, hi ha els displicents, els desmenjats, els llepafils o, com deia J. V. Foix, els arronsamelics, que, ja fa unes quantes dècades (teòricament, el 21 de maig de l'any 1912), el feien plànyer així: «L'Oliveres em diu que la conferència d'En Montoliu va ésser 'força curiosa'. A mi em deprimeix aquest 'força' que ara fan córrer alguns per expressar llurs admiracions. Així, per a aquests arronsamelics, el Partenon fa 'força bonic', Cervantes és 'força interessant' i l'Odissea 'força curiosa'» («Catalans de 1918». Pompeu Fabra). Però ara no es tracta pas d'això: ara, alguns dels qui fan córrer el *força* per expressar llurs admiracions no són precisament uns arronsamelics sinó, sovint, uns partidaris decidits i sense reserves d'allò que elogi, i creuen de bona fe que una cosa *força interessant* és més interessant que no pas una cosa *molt interessant*. Si més no, creuen de bona fe que ho expressen millor si ho diuen d'aquella manera.

Com hem dit, no sempre podem saber quina és la idea que vol comunicar el parlant, l'autor del text, i això fa que no puguem determinar la possible impropietat del discurs, de la bondat del qual no hi ha cap raó evident per a dubtar. Però hi ha alguns casos en què aquest ús impropí és presumible i àdhuc inqüestionable. Pensem només en els elogis protocol·laris, que, sincers o insincers, exclouen les atenuacions de mèrits. ¿És imaginable que un professor, per exemple, faci la presentació pública d'un col·lega dient-ne que és «força bon professor», «força competent» i «força expert»?♦